

نۆۋەرپۇكى گرىبەستە نەوتىيەكان و تېچوۋى بەرھەمھېنانى بەرمىلىك نەوت لە ھەرىمى كوردستان

09-07-2024

نوسەرەكان

مەحمود بابان

كورتە : تېچوۋى بەرھەمھېنانى بەرمىلىك نەوت لە ولاتىكەۋە ياخود لە جۇرى كىلگەى نەوتى و مۇدىلى بەرپۆەبردنىشەۋە دەگۆرپت، بۇ نموونە تېچوۋى بەرمىلىك نەوت لە ئەمريكا 24 دۆلار و لە نەروىژ 21 دۆلار، بەلام لە نەجىريا بەھۇى شىۋازى گرىبەستەكانىانەۋە لەم دواببەدا گەشتوۋەتە 48 دۆلار، لەكاتىكدا پىنشووتر تەنيا 28.9 دۆلار بوۋە بۇ بەرمىلىك نەوت

كەمبىوونەۋە جىاۋازىيەكانى نىۋان ھەۋلىز و بەغدا لەماۋە 15 مانگى رابردوودا نەبوۋەھۆى رىككەۋەتنى كۆتايى بۇ ھەناردەكردنەۋەى نەوت بۇ بەندەرى جەيھان. سەرەراي زىانمەندبوۋنى ھەموۋان لە بەردەۋاميدان بە ھىشتنەۋەى قوفلى بۇرپىيەكە بە داخراۋىي، ئىستاش نازارېت كەى نەوت لەو بۇرپىيەۋە ھەناردە دەكرېتەۋە. بەپىي زانىرپىيەكان لەدوايىن كۆبوۋنەۋەى سىقۇلى بەغدا - ھەۋلىز - كۆمپانىيا نۆدەۋلەتپىيەكان ھىچ بەرەۋپىشچوۋنىك لە گىتوگۇكان بۇ ھەناردەكردنەۋەى نەوت نەبىنراۋە، ئەۋىش بەھۆى پىداگرى بەغدا بۇ تىچوۋى بەرھەمھىناتى نەوت بەۋشپىۋەى لە بودجەدا ھاتوۋە، ھەرۋەھا داۋاكارى كۆمپانىياكان بۇ پاراستنى مافەكانيان ۋەك ئەۋەى لەنىو گرىبەستەكانيان ھاتوۋە، بەتايبەتېش خالەكانى پەيوەست بە شايستە دارايپەكانيانەۋە.

لەراستىدا، بەپىي نۆۋەرپۇكى گرىبەستە نەوتپىيەكان و راپۇرتى سالانەى كۆمپانىياكان لە ھەرىمى كوردستان بىت، ئەۋا دوو جىاۋازى گەۋرە لەنىۋان كۆمپانىياكان و بەغدا ھەپە كە بەمشىۋازە دانوستاندەنى ئىستا ناگەنە ئەنجام. ئەۋىش تىچوۋى بەرھەمھىناتى بەرمىلىك نەوت و شىۋازى ۋەرگرتنەۋەى پارەى ۋەبەرھىنراۋە لەم كەرتە و قازانجەكانيان.

لەجىھاندا عىراق لەدۋاى ۋلاتى سەۋدپىيەۋە [دوۋەم ھەرزانتىن](#) بەرمىلە نەوتىك بەرھەمدەھىنېت و دەفرۇشېت، كە بەتەنبا تىچوۋى بەرھەمھىناتى 2.16 دۆلارە، بەلام كۆى پىرۇسەى بەرھەمھىناتى يەك بەرمىل نەوت لەعىراق لە گەرانەۋە تاۋەكو فرۇشتىن دەگاتە 10.57 دۆلار.

ھەرۋەھا، تىچوۋى بەرھەمھىناتى بەرمىلىك نەوت لە ۋلاتىكەۋە ياخود لە جۇرى كىلگەى نەوتى و مۇدىلى بەنۆۋەبىرېنىشەۋە دەگۇرېت، بۇ نەۋنە تىچوۋى بەرمىلىك نەوت لە ئەمرىكا 24 دۆلار و لە نەروېژ 21 دۆلار، بەلام لە [نەجىرىيا](#) بەھۆى شىۋازى گرىبەستەكانيانەۋە لەم دوايپەدا گەشتوۋەتە 48 دۆلار، لەكاتىكدا پىشۋوتىر تەنبا [28.9 دۆلار](#) بوۋە بۇ بەرمىلىك نەوت

لەم راپۇرتەدا بەپىي [گرېبەستەكانى ھاۋبەشىكرىن لە بەرھەمھىناتى PSC](#) لە ھەرىمى كوردستان و راپۇرتى سالانەى كۆمپانىياكان ھەلۋەستە لەسەر جىاۋازىيەكانى بەغدا و كۆمپانىياكان لەبارەى تىچوۋى بەرھەمھىناتى بەرمىلىك نەوت و سىنارىۋى شايستە دارايپەكانى كۆمپانىياكان كەۋا ۋەبەرھىناتىن لەم كەرتى نەوتى ھەرىمى كوردستان كىردوۋە دەخەپنەۋو.

گرېبەستە نەوتپىيەكان و شايستە دارايپەكانى كۆمپانىيا نۆدەۋلەتپىيەكانى نەوت IOC

بەپىي گرىبەستە نەوتپىيەكان، ھەرىمى كوردستان نەك گەرەنتى پاراستنى ماف و شايستە دارايپەكانى كۆمپانىياكانى داۋە، بگرە مىكانىزمى بەپىي تەمەنى گرىبەستەكان بۇ قۇناخە جىاۋازەكانى ۋەبەرھىناتى و كەۋتەكارى كۆمپانىياكان لە ھەرىمى كوردستان لەھەر چۈرە قۇناخە گەران، دۇزىنەۋە، پەرەپىدان و بەرھەمھىناتى دىارىكرىدوۋە.

بەپىي گرىبەستەكان، كۆمپانىيا نۆدەۋلەتپىيەكان ھەر سى شايستەى دارايى، تىچوۋى بەرھەمھىناتى، ۋەرگرتنەۋەى پارەى بەرھەمھىنراۋ و قازانجەكانىن لەرىگەى سى سىنارىۋوۋە تاۋەكو تەمەنى گرىبەستەكە دەستىنشانكرىدوۋە، كە لەم راپۇرتەدا بەرەچاۋكرىدى مۇدىلى گىشتى گرىبەستەكانى ھاۋبەشىكرىن لە بەرھەمھىناتى PSC و گرىبەستى كىلگەى نەوتى سەرتا، كىلگەى نەوتى ئەتروش و كىلگەى نەوتى ھەۋلىز ھاۋبەشىيەك يان مۇدىلىك بۇ شايستەى دارايى كۆمپانىيا نۆدەۋلەتپىيەكانى نەوت كەۋا لە ھەرىمى كوردستان كار دەكەن پەرەپىدراۋە و خۇى لە سى سىنارىۋدا دەبىنېتەۋە، كە لە گرىبەستەكان پىدەگوتىرېت فاكترى ئار R factor كە ئەمىش لە رىگەى دابەشكرىدى كۆى داھات بەسەر كۆى خەرجىيەكانەۋە دەكرېت.

سىنارىۋى يەكەم: بەپىي گرىبەستەكانى ھاۋبەشىكرىن لە بەرھەمھىناتى PSC و گرىبەستەكانى كىلگەى نەوتى سەرتا، ئەتروش و ھەۋلىز كاتىك خەرجىيەكان زىاترە لە داھاتەكان، ئەۋا كۆمپانىياكە رىژەى 32% داھاتى نەوت لەدۋاى لىدەركىدى رىژەى 10% پىشكى مىرى (Royalty) ھەرىمى كوردستان لە داھاتى نەوتى بەرھەمھىنراۋ دەبات. لەراستىدا ئەم بىرە ھەم تىچوۋى بەرھەمھىناتى، پارەى ۋەبەرھىنراۋ و قازانجەكانىش دەگرېتەۋە، كە زۇرپەى لە جۇرى يەكەمە.

سىنارىۋى دوۋەم: كاتىك داھاتى بەدەستھاتوۋ دەگاتە دوو ھىندە و چارەكى خەرجىيەكان، ئەۋكات كۆمپانىياكە بە ھاۋكىشەپەك لەنىۋان رىژەى كەمتر لە 32% و زىاتر لە 14% لە داھاتى نەوتى بەرھەمھىنراۋ دەبات. بەھەمان شىۋەى سىنارىۋى يەكەم، دەتوانىن بلىن لەم قۇناخەدا تىچوۋى بەرھەمھىناتى و پارەى ۋەبەرھىنراۋ دەگرېتەۋە.

سىنارىيۇ سىيەم: كۆمپانىيا نۆۋدەۋلەتتە تىبەكانى كەرتى نەوتى ھەرىمى كوردستان لەدوای زىادبوونى داھات لە خەرجىيەكان، بەشئوھەبەك كەوا داھاتەكان سەروو دوو ھىندە و چارەكى خەرجىيەكان بېت، ئەوا كۆمپانىياكە رېژە 14% وەردەگىرېت بۇ تېچووى بەرھەمھىنان، پارەى وەبەرھىنراو و قازانجەكانيان، كە دەتوانىن بلىين لەم قۇناخەدا زىاتر تېچووى بەرھەمھىنان و قازانج وەردەگىرېتەوھ.

وھكو لە خشتەى بەكەمدا ھاتووه، لە دوو سىنارىيۇدا پارەى بە دەستھاتوو لە بەرمىلىك نەوتى بەرھەمھىنراو لە ھەرىمى كوردستان بۇ كۆمپانىياكان وھك شايستەى دارايى خراوھتەروو.

بۇ نموونە، ئەگەر بەرمىلىك نەوت بە 100 دۆلار بېت يان نرخی سۇمۇ و برېنت بېت، ئەوا زۆرتىن شايستەى دارايى كە لەسەرەتاوھ بۇ كۆمپانىياكان دەچېت بەپىي گىرېبەستەكانيان دەگاتە 28.8 دۆلار و كەمترىنىش دەگاتە 10.33 دۆلار، واتە سەروو دوو ھىندە و نيوى ئەو بېرى بەغدا پىنشىنازى كردووھ بۇ كاركدنى كۆمپانىياكان بۇ بەرھەمھىنانەوھى نەوت لە ھەرىمى كوردستان.

لەكاتىكدا، بەپىي زانىارىيەكان ئىستا زۆربەى كۆمپانىياكان كەوا لەم كەرتەى ھەرىمى كوردستاندا كار دەكەن ھىشتا لە سىنارىيۇ بەكەمدان نەك دووھم و سىيەم، بەھۇى قۇناخى سەختى ئابوورى ھەرىمى كوردستان لە دەپەى رابردووشدا قەرزىان كەوتووھتە لای كوكومەتى ھەرىمى كوردستان.

خشتەى 1: شايستەى دارايى كۆمپانىيا نۆۋدەۋلەتتە تىبەكانى نەوت (تېچووى بەرھەمھىنان، خەرجى وەبەرھىنان و قازانجەكانيان) بۇ بەرھەمھىنانى بەك بەرمىل نەوت لە سەرەتای وەبەرھىنان تاوھكو كۆتايى گىرېبەستەكانيان لە ھەرىمى كوردستان .

نرخی فرۇشتى سۇمۇ 82 دۆلار	نرخی بەرمىلىك نەوتى برېنت 84 دۆلار	نرخی بەرمىلىك نەوت ئەگەر بە 100 دۆلار	رېژەى كۆمپانىياكان لە دوو سىنارىيۇدا
\$23.61	\$24.19	\$28.80	سىنارىيۇ بەكەم (زۆرتىن بۇ كۆمپانىياكان)
\$10.33	\$10.58	\$12.60	سىنارىيۇ سىيەم (كەمترىنى بۇ كۆمپانىياكان)

تیکرای سالی 2022	چارهکی چوارهم	چارهکی سنیهم	چارهکی دووهم	چارهکی یهکهم	ناونیشانهکان
9450	8900	9800	9600	9500	تیکرای کۆی بهرهمههینان رۆژانه / بهرمیل
\$78.39	\$59.09	\$79.11	\$94.28	\$81.07	تیکرای نرخى فرۆشراو بۆ بهرمیلک به دۆلار
\$10.73	\$12.14	\$10.06	\$10.53	\$10.20	تیچووی ئۆپرهیشنى کێلگه بۆ بهرمیلک به دۆلار
\$38.30	\$28.85	\$38.67	\$46.08	\$39.60	پشکی ههریمی کوردستان بۆ ههر بهرمیلک به دۆلار
\$40.09	\$30.24	\$40.44	\$48.20	\$41.47	داهاتی نهوتی بهرهمههاتوو دواى پشکی حکومهت
\$11.50	\$12.00	\$11.00	\$12.00	\$11.00	تیچووی گواستنهوه و مارکیتینگ و هتد
\$28.59	\$18.24	\$29.44	\$36.20	\$30.47	داهاتی نهوتی بهدهستهاتوو دواى لیدهکردنی خهرجی گواستنهوه و هتد
\$17.86	\$6.10	\$19.38	\$25.67	\$20.27	داهاتی کۆمپانیاکان بۆ تیچووی وهبهرهینان و قازانجی پشکی بهشداربووهکانیان

